

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
International Journal of Social Sciences
ISSN 2548-0685 www.sobider.net

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend:

Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÇAĞLAK¹

Özet

Çok eski bir tütün içme formu olmasına rağmen 1900'lü yılların ortalarında azalıp 2000'li yıllarda kullanımı oldukça yaygın hale gelen nargile, son dönemlerde dünyanın birçok yerinde kullanılmaktadır. Nargile sadece tütün içmenin ötesinde tıpkı kahvehaneler gibi nargile mekânları ile gündelik hayat içerisinde yer almış ve bugün toplumun önemli bir kültürel parçası haline gelmiştir. Bu hali ile dayanışma, kaynaşma, toplumsallaşma ve ortak ilgisi bulunan insanların bir arada bulunmasını sağlayan nargile mekânları toplumu anlama açısından önemli bir imgedir. Bu çalışmada boş zaman alışkanlıklarında nostaljik bir trend haline gelen nargilenin bir eşya olarak temel unsurları ve kullanımı incelenmiştir. Ayrıca geçmişten günümüze toplumsal hayat içerisinde yerine dair incelemeler yapılarak nargile kültürü anlatılmış ve halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkisi değerlendirilmiştir. Yine nargile ile birlikte özel olarak ortaya çıkan mekânlardan nargile mekânları hayat ve yapı itibari ile bir incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nargile, Nargile Kültürü, Nargile Salonu, Boş Zaman Alışkanlıkları, Nostalji

A Nostalgic Trend in Leisure Habits: New Hookah Culture and Hookah Halls

Abstract

Although it is a very old tobacco smoking form, the hookah has been used in many parts of the world in recent years as it declined in the middle of the 1900s and became very popular again in the 2000s. Hookah has become an important cultural figure in society and a part of daily life like coffee shops beyond smoking. The hookah halls are a striking image to understand how people enable with solidarity, socialize and coexist around the common interest. In this study, basic elements and nostalgic practice trends of hookah as the leisure activities have been examined. In addition, the place of hookah in social daily life and the negative effects on the public health have been evaluated. Then, the halls specialized hookah services have been examined by means of the daily life and social structure.

Key Words: Hookah, Hookah Culture, Hookah Hall, Leisure Habits, Nostalgia

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, ugurcaglak@gmail.com

Giriş

Bir medeniyetin en önemli göstergeleri kendi toplumsal alışkanlıklarıdır. Yeme içme alışkanlıkları, giyinme tarzları, siyaset yapma biçimleri, boş zaman değerlendirme formları, düğün, cenaze, asker uğurlama biçimleri gibi pek çok alışkanlık toplumun farklılıklarını gösteren, toplumun işlevselliğini ortaya koyan göstergelerdir. Bu göstergeler farklılıkları göstermekle birlikte o toplumu anlama, yorumlama ekseninde bir zenginliğin de işaretidirler. “Zira bir toplumun belleği, zaman ve mekânda süreklilik gösteren mesajlarda yazılı ya da maddeleşmiş bir durumda bulunmaktadır”(Moles,1983: 22). Bu yüzden toplumu anlamak için kültürü anlamak, daha doğrusu maddi ve manevi kültür unsurlarını ele alıp değerlendirmek gerekir. Bu maddi unsurlardan birisi de eski zamanlarda ortaya çıkmış ve bir süre sonra önemini kaybetmesine rağmen bugün yeniden çok hızlı bir ivme ile toplumsal hayata dâhil olan nargiledir. Nargile sadece bir tütün içme eşyasının (aletinin) ötesinde nargile mekânları ile tıpkı kıraathaneler, kahvehaneler, cafeler gibi toplumsal bir alanının göstergesi haline gelmiştir.

Bir grubun boş zaman değerlendirmesi, onun kültürünün bir parçasını oluşturur(Tezcan,1994: 94). Boş zaman alışkanlıkları kültür içerisinde doğar, şekillenir ve gelecek kuşaklara aktarılır. Kültürün bir göstereni haline gelir. Kültürü tanıtır, anlamlandırır ve o kültürü anlama, yorumlama bağlamında ve de kamusal alan görünümünü değerlendirme açısından bir imge olur. Farklı kültürlerde farklı şekillerde ortaya çıkan ve gündelik hayat içerisine yerleşen boş zaman formları bir kültür içerisinde sürekli olarak kalabileceği gibi zaman içerisinde küresel bir form haline de dönüşebilmektedir. Nargile ve nargile mekânları da bu görünümde olan mekânlardandır. Son dönemde ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesi ile birlikte bir kültürde ortaya çıkan bir unsur, farklı kültürlerle hızla yayılabilmek imkânına sahiptir. McLuhan’ın (2015) tabiri ile gittikçe küresel bir köy haline almaya başlayan dünyada pek çok şey yerel bir unsur olma durumunu aşip dünyanın pek çok yerine yayılım gösterebilmektedir.

Bir Ortadoğu tütün içme formu olmasına rağmen nargile de hem nargile kültürü ile hem de nargile mekânları ile dünyanın pek çok yerine yayılım göstermiştir. Sadece ülkemizde veya Ortadoğu’da değil dünyanın pek çok yerinde farklı nargile içme biçimlerine ve bir kamusal alan mekânı olarak nargile mekânlarına rastlamak mümkündür.

“Kültür toplumsaldır, bütünleştiricidir, tarihidir ve süreklidir” (Güvenç,1996: 102). Nargile sadece bir tütün içme aleti değildir. Özellikle nargile mekânları ile birlikte bir kültür halini almıştır. Bu nedenle toplumsal bir özellik taşımaktadır. Aynı zamanda kültürel olarak da

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

toplumsallaştırma ve bütünleştirme gibi bazı kültür özelliklerini de barındırmaktadır. Bu toplumsal özelliği ile birlikte nargile kültürü ve nargile mekânları son zamanlarda sosyolojinin alanı içerisine girmiştir. Özellikle kültür toplum ilişkisi üzerine yoğunlaşan kültür sosyolojisinin ve boş zaman faaliyetlerini bir toplumsal kurum ve olgu olarak ele alıp yaklaşım gösteren boş zamanlar sosyolojisinin konusu olmuştur. Bu çalışmada da nargile bağlamında nargile kültürü ve nargile mekânları incelenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

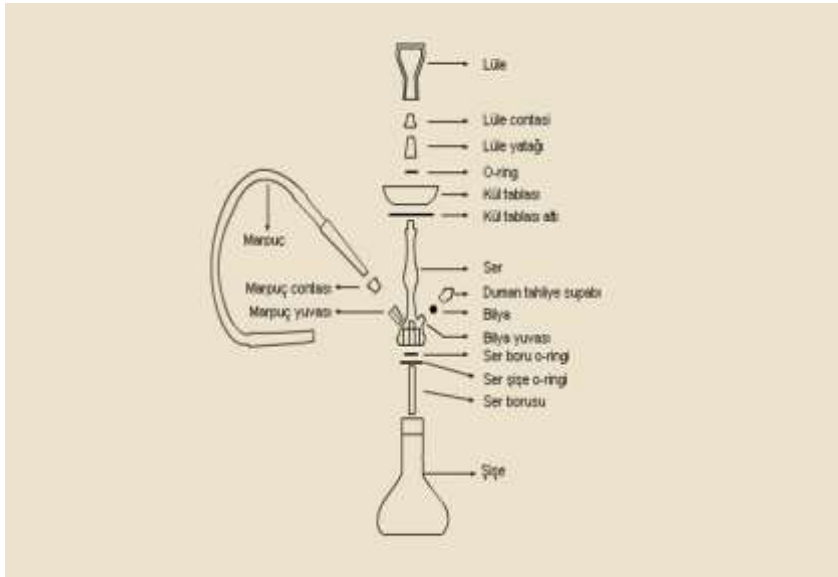
Araştırma etnografik bir alan çalışmasıdır. “Etnografi, insan topluluklarının ilişkilerini ve davranışlarını kendi ortamlarında gözleme, belgeleme ve yorumlamadır”(Akturan,2007: 239). Bu çalışmada da bir yöntem olarak etnografik alan araştırması ile nargile kültürü ve nargile mekânları incelenmiş, katılımlı gözlem ile Konya ve İstanbul’da bazı nargile mekânlarına belirli aralıklarla gidilmiştir. Burada gözlemlerde bulunup kimi zaman nargile mekânı sahipleri ile, kimi zaman müşteriler ile kimi zamanda çalışanlar ile nargile kültürü ve nargile mekânları üzerine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda ve genel gözlemlerden elde edilen bilgiler ışığında nargile, nargile kültürü ve nargile mekânları üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Nargile ve Unsurları

Nargile kelime kökeni itibari ile Farsça bir kelimedir. Farsça “nargil” Hindistan cevizi anlamına gelmektedir(etimolojiturkce.com,Son Erişim Tarihi:12.06.2018). Nargilenin ilk kullanımının Hindistan cevizi aracı ile olduğu pek çok kaynakta zikredilmektedir. İçi su dolu Hindistan cevizi meyvesinin üstüne bu meyvenin üstündeki kabukların yerleştirilip yakıldığı ve bir pipet yardımı ile çekildiği bilinmektedir. İlk kullanımı bu şekilde gerçekleştiği için Hindistan cevizi (nargil) kelimesinin etkisi ile “Hindistan cevizinden elde edilen” manasında nargile sözcüğünün yaygınlaştığı düşünülmektedir. Genellikle bir Ortadoğu tütün içme biçimi olarak görünen nargile sadece ülkemizde değil toplumsal etkileşimle birlikte dünyanın çok farklı yerinde son 15 yılda hızla daha görünür hale gelmiştir. Nargilenin tarihine bakınca “yaygın kullanımının, batı tarafından “doğu / yakın doğu / orta doğu” şeklindeki nitelendirmelerle anılan coğrafyada oluşu nedeniyle; çıkışının “doğu” dan olduğu tezi, genellikle onay gören bir tezdur. Pek çok antropologun, tarihçinin, sosyologun bu çerçevede destekledikleri; nargilenin Hindistan’dan çıkmış olduğu fikri kanıtlanmış olmamakla birlikte, nargilenin günümüzden 500 yıl önce Hindistan’da keşfedildiği, 15 yy.da Hintlilerin Hindistan cevizine kamış takarak Hindistan cevizi kabuğu veya kenevir içimin de kullandığı daha sonra

İran’da yaygınlaşıp oradan da Ortadoğu ve Osmanlı tarafından kullanılmaya başladığı, en çok itibar gören önermedir. Hindistan’dan sonra İranlı’ların, Arapların ve daha sonra Osmanlı’ların günlük yaşamlarına giren, böylece; kendine has adabıyla bir gelenek haline gelmiştir. Günümüzde İranlı’ların “kalyan” şeklinde anıyor olmalarına karşın; “nargile” sözcüğünün, dünya da ise narcil, nargeela, kalyan, narghile, argilee, narikela, shisha, hookah, hukka/huqqa, guduguda, hitboo, hublee bublee, waterpipe, celam/celim gibi sözcüklerle adlandırılmıştır.”(nargilekulturu.com, Son Erişim Tarihi: 02.04.2018).

Nargile ortaya çıkışı itibari ile hayli mühendislik ürünü bir eşyadır. Lüleye konulan tütün bir marpuç aracılığı ile çekilir. Çekilme esnasında yanan tütünden çıkan duman, ser denilen bir borudan geçerek soğuk su dolu şişeye uğrar. Buradaki duman da serin iç kısmında yer alan ve marpucun bağlı olduğu ayrı bir delikten geçerek dışarıya çıkar. Bu hali ile oldukça karmaşık görünen nargile çok zaman içicilerinin aklını kurcalayan oldukça orijinal bir sisteme sahiptir. Nargile ana malzeme olarak lüle, tabla, ser, şişe ve marpuçtan oluşur.

Kaynak: metsannargile.com

Lüle tütünün konulduğu delikli bir haznedir. Üzerine közün bulunduğu ve tütünün yandığı kısım burasıdır. Toprak lüle, seramik lüle, cam lüle, silikon lüle, pirinç lüle ve bakır lüle gibi farklı malzemelerden üretilmiş çeşitleri vardır. Ağırlıklı olarak tütünün şirasını içine çeken ve tütünün tadını daha iyi almayı sağlayan toprak lüleler tercih edilmektedir. Özellikle metal lüleler üzerine el işçiliği ile farklı süslemeler yapılabilmektedir. Yine lüleler içine aldığı tütün miktarı açısından farklı boyutlarda üretilmektedir. Ayrıca her tütünün kendine ait lüleleri

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

bulunmaktadır. Örneğin elma aromalı tütün için elma lülesi, kavun aromalı tütün için kavun lülesi kullanılmaktadır. Son dönemlerde gerçek meyveler ile yapılmış lülelerde ortaya çıkmıştır. Elma, portakal ve greyfurt gibi gerçek meyvelerin içi oyulup bir lüle haline getirildikten sonra tütün ile doldurulup nargile sunulabilmektedir.

Ser ise lüle ile şişenin arasındaki irtibatı sağlayan uzunca bir borudan oluşan gövdedir. Ser de nargilenin önemli aksamlarından birisidir. Pirinç dökümden, alüminyumdan, seramikten, camdan ve ahşaptan yapılan serler bulunmaktadır. Özellikle döküm serler hem dayanıklılığı ile hem de paslanmaya karşı daha uzun süreli kullanımı ile daha fazla tercih edilmektedir. Türkiye’de ağırlıklı olarak “kahveci nargilesi” olarak bilinen döküm serden yapılmış nargileler kullanılmaktadır. Döküm serler üstüne de farklı hayvan figürleri, çiçekler ve yapraklar eklenerek daha gösterişli hale getirilmektedir. Bunun dışında usta nargileciler ise özellikle tütünün aromasını çok iyi hapseden ancak dayanıklılığı döküm ser kadar uzun ömürlü olmayan kayısı ağacından yapılmış ahşap serleri tercih etmektedirler. Bununla birlikte alüminyumdan yapılmış serler de ülkemizde bulunmasına rağmen çok fazla tercih edilmemektedir. Bu ser daha dayanıksız bir malzemeden yapılmaktadır ve diğer ser çeşitlerine göre fiyat olarak daha uygundur. Bu serin yaygın kullanımını Ortadoğu ülkelerinin tamamında görmek mümkündür.

Şişe de nargilenin alt kısmında bulunan su dolu haznedir. Fokurdamanın olduğu bölümdür burası. İyi bir fokurdama sesinin çıkması nargile içicileri için oldukça önemlidir. Bu yüzden şişe içindeki suyun çok iyi ayarlanması gerekir. Ne çok fazla ne de az. Su şişeye göre çok iyi ayarlanmalıdır. Her şişenin alacağı su haznesi farklıdır. Çekilen nefesle birlikte yanan tütünün dumanı soğuk suya uğrar ve duman serin bir hale gelir. Şişede bulunan suyun soğuk olması gerekir. Bunun için de çok defa sıcak bölgelerde veya yaz aylarında şişenin içine bir miktar buz atılır. Yine özellikle kahve aromalı nargilelerin aromasını biraz daha zenginleştirmek için şişenin içine az miktarda süt veya süt tozu atılır. Bu da nargileye sütlü kahve aroması verir. Bunlarla birlikte meyve aromalı nargilelerin aromalarını zenginleştirmek için de şişenin içine bir miktar tam olgunlaşmamış misket limonu veya nane yaprakları atılır. Böylelikle hem taze limonun aroması hem de tütünün aroması birbirine karışır ve farklı tatlar elde edilir.

Şişe genellikle camdan yapılır. Bu cam şişeler genellikle geleneksel olarak armuta benzer bir şekilde üretilirken bugün kare, dikdörtgen veya çok farklı şekillerde üretilmiş modern olarak tabir edilen nargile şişeleri üretilmektedir. Bunlarla birlikte alüminyumdan yapılmış şişelere de rastlamak mümkündür. Şişe nargilenin serle birlikte en gösterişli bölümüdür.

Özellikle farklı el işçiliği süslemeleriyle yapılmış hatta farklı renklerdeki ışıklarla daha gösterişli hale getirilmiş şişeler müdavimleri tarafından tercih edilmektedir. Ülkemizde yapılan nargile şişelerinin süslemesinde İslam etkisindeki sanatı görmek mümkündür. Şişelerin üstüne yaldızlı boya ile bazı tuğralar, Paşa resimleri ve gösterişli çizimler yapılabilmektedir.

Marpuç ise nargilenin bir diğer önemli aksesuarıdır. Marpuç da tıpkı nargile gibi kelime kökeni itibari ile Farsçadır. Yılan gibi kıvrımlı nesne anlamında kullanılan marpucun tarihimizde kelime olarak ilk kullanımına Ahmet Vefik Paşa'nın Lügat-ı Osmani adlı eserinde rastlanmaktadır(etimolojiturkce.com, Son Erişim Tarihi:13.06.2018). Marpuç nefes yardımıyla alınan dumanın şişeden ve serden geçip ağza ulaştırıldığı bir hortumdur. Bu hortum genellikle tütünün aromasını hapsetmesinden dolayı deriden imal edilir. Genellikle bu deri daha yumuşak ve esnek olmasından dolayı kuzu derisinden yapılır. Bu hortumun üstünde de marpucu el ile tutmaya yarayan sert mukavvadan veya ahşaptan yapılmış bir kısım bulunur. Bu kısım yine nargilenin en gösterişli bölümlerinden birisidir. Ahşaptan, deriden, kumaştan (özellikle kadife kumaştan kilim desenleri kullanılarak) ve plastik malzemenle yapılmış marpuçlar bulunmaktadır. Özellikle nargile mekânlarında müdavimlerine özel olarak yaptırılan ve üzerine kullanan kişinin adının işlendiği veya tuttuğu takımın görsellerinin işlendiği marpuçlar bulunmaktadır. Nargile mekânlarında kullanılanın adının yazıldığı marpucu sadece o kişi kullanır, ona aittir. Yine özellikle Gaziantep yöresinde yaygın olan sedef işlemeciliği ile yapılan oldukça şık görünümlü ahşap üstü sedef kakmalı nargile marpuçları vardır. Son dönemlerde de nargile mekânlarında aynı marpucun başka kişiler tarafından da kullanılması ve buna dönük bazı hastalıkların geçme ihtimaline karşı kullan at tek seferlik plastik marpuçlar çıkmıştır. Ancak plastik marpuçlar kullanıcılar tarafından çok fazla tercih edilmemektedir. Nargile mekânlarında her tütün çeşidi için ayrı marpuç vardır ve aroma çeşitlerinin birbirine karışmaması için mutlaka her tütün için ayrı ayrı marpuçlar kullanılmaktadır.

Tütün yine nargilenin önemli gereksinimleri arasındadır. Esasında ana olarak iki farklı tütün çeşidi vardır. Bunlardan ilki bugün daha yaygın olarak kullanılan aromalı nargile tütünleridir. Elmalı, çift elmalı (bu tütün Konya yöresinde anasonlu olarak bilinir), naneli, limonlu, elma naneli, portakallı, karpuzlu, üzümlü, yaban mersinli, kavunlu, kahveli, çikolotalı, damla sakızlı gibi daha pek çok aroma ile tatlandırılmış aromalı nargile tütünleri bulunmaktadır. Meyve aromalı tütünler Ortadoğu ülkelerinde ortaya çıkmıştır ve ülkemizde de üretilmesine

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

rağmen genellikle Ortadoğu kökenli tütünler tercih edilmektedir. Bu tütünün elde edilmesi ise şu şekildedir: Tütün yaprakları ince ince kıyılır ve bir ocağın üzerindeki soğuk suya atılır. Soğuk su kaynadıkça tütün içindeki zehirli maddelerden (özellikle nikotin) seyreltilir, zifir ise büyük oranda atılır. Süzme işleminden sonra kalan tütünün içerisine belirli oranlarda, glikoz, gliserin, aroma ve renklendirici atılır. Şunu da eklemek gerekir ki en iyi nargile tütünlerine aroma vermek amacıyla esans değil; elma, hurma ve hindistan cevizi gibi meyvelerin özleri katılır. İçeriğine bal eklenen tütünler de bulunmaktadır. Bu işlemlerin sonucunda elde edilen tütün bir süre bekletildikten sonra tüketime sunulur. Genellikle kaliteli tütünler ısı ve güneş ışığına maruz kalmadıkları sürece 2 yıl kullanılabilir. Bu yüzden çok zaman nargile tütünleri buzdolabında veya serin bir ortamda saklanmaktadır.

Bunun dışında nargile tütünün ikinci çeşidi tömbeki tütünüdür. Esas olarak tömbeki diye adlandırılan ve saf tütünden elde edilen bu tütün çeşidi çok eski yıllardan bu yana tüketilmektedir. Bu tütün, tütün yapraklarının ıslatılıp bir süre bekletildikten sonra ince ince kıyılması ve tam bir tütün yaprağının içine kıyılan tütünün sarılması ile elde edilir. Bu tütünü sarmak oldukça meşakkatlidir. İnce bir ustalık gerektirir. Özellikle Ege bölgesinde ve Hatay'da yaygın olarak kullanılmaktadır. Meyve aromalı tütünleri daha çok gençlerin tercih ettiği görülürken tömbeki tütünü daha çok orta yaş ve üstü kişilerin tercih ettiği görülmektedir. Tömbeki ağır bir tütündür ve yüksek oranda nikotin ve zifir barındırır. Bu hali ile de bu nargilenin içimi de oldukça zordur. Tömbeki tütününde duman meyve aromalı nargile tütünlerine göre daha az yoğunluktadır. Bunun nedeni meyve aromalı nargile tütününde bulunan gliserin maddesidir. Gliserin yandıkça oldukça yoğun bir dumanın çıkmasına neden olmaktadır.

Bunlarla birlikte nargilenin diğer aksesuarları sipsi, tabla, rüzgârlık ve maşadır. Sipsi marpuçun ucuna takılan ve çekilen dumanın ağza ulaşmasını sağlayan bir aksesuardır. Genellikle nargile mekânlarında nargilenin yanında kullan at tek seferlik steril plastik sipsiler verilmektedir. Yine müdavimlerince kullanılan ve sadece kullanan kişiye ait olan gümüş, bakır, kehribar taşı, oltu taşı ve lüle taşından yapılmış ve el süslemeleriyle bezenmiş çeşitleri bulunmaktadır. Bu malzemelerden yapılan sipsiler nargileyi daha gösterişli hale getirmektedir. Sipsinin dışında bir diğer aksesuar tabladır. Tabla lüle ile ser arasında yer alan ve lülenin üstündeki közün küllerinin düştüğü bir çeşit tepsidir. Aynı zamanda fazla közün veya iyi yanmamış közün konduğu yerdir. Rüzgârlık ise adı üstünde nargileye dışarıdan gelen rüzgârı kesen bir aksesuardır. Rüzgârlığa özellikle rüzgârlı havalarda ihtiyaç duyulmaktadır.

Köze uğrayan rüzgâr közün daha fazla yanmasını sağlayacağı için tütün de daha fazla yanacaktır. Bu da nargilenin tadının bozulmasına neden olabilecektir. Bu yüzden özellikle rüzgârlı havalarda rüzgârı kesmek ve közden düşen küllerin etrafa yayılmamasını engellemek için kullanılan bir aksesuardır rüzgârlık. Maşa ise lüle üstünde bulunan közün alınması, tozlarından ayrılması için gerekli olan bir aksesuardır.

Nargilenin bir diğer önemli gereksinimi ise iyi bir közdür. Bir nargilenin tütünü ve aksamı ne kadar iyi olursa olsun iyi bir köz ile içilmeyen nargile iyi bir nargile olmamaktadır. Bu yüzden nargilenin üstüne konulan közün çok iyi yanmış ve çok iyi dinlenmiş olması gerekmektedir. Nargile kömürü dillere pelesenk olmuş “köşe, meşe, Ayşe” üçlemesinin ana malzemelerinden biridir. Bu üçleme “salonu tümünden görececek köşede oturma, meşe kömürü kullanma ve bir muhabbet erbabının yanında bulunma”yı temsil eder. Bu üçlemede de bahsedildiği gibi nargile kömürü oldukça önemlidir. Özellikle meşe kömüründen yapılmış kömürler tercih edilmektedir. Ancak genellikle mangallık olarak kullanılan meşe kömürünün dayanıklılık süresinin kısa olması ve yanma derecesinin düşük olması mangallık meşe kömüründen ziyade daha çok portakal ya da meşe ağacının bir türü olan pinal meşesinden elde edilen kömürün kullanılmasına neden olmaktadır. İyi nargile içicileri nargile kömürünü ustaca kullanmaktadır. Nargilenin aşırı şekilde yanmadan keyifle içilebilmesi için kömür çok iyi ayarlanmalıdır. Tütünün yanma derecesini çok iyi tahmin edip köz ona göre değiştirilmelidir. Usta nargile içicileri nargilenin üstündeki közlerin tamamen bitmesini beklemez; sıra ile teker teker bitmeye yakın olan közleri değiştirirler. Böylelikle nargilede çok fazla ısı değişimi yaşanmaz. Bu da nargilenin çok aşırı yanmadan ve tadı bozulmadan uzun süre içilmesine imkân vermektedir.

Son dönemde meşe kömürünün dışında hazır kömür olarak tabir edilen press nargile kömürleri ortaya çıkmıştır. Bu kömür çeşidi hindistan cevizi kabuğundan veya meyve çekirdeklerinden elde edilmektedir. Meşe kömürüne göre bu kömürün kalorisi oldukça yüksektir ve daha dayanıklıdır. Ancak müdavimlerince nargilenin tadını bozduğu gerekçesi ile çok fazla tercih edilmemektedir. Daha kolay yanması, zahmetsiz olması ve az oranda külünün bulunması nedeniyle çok fazla nargile satışı yapmayan cafeler ve kendi özel alanlarında nargile kullananlar bu kömürü tercih etmektedir.

Nargile Kültürü

Nargile ilk ortaya çıktığı günden bu yana kendi kültürünü ortaya çıkarmış ve gündelik hayatın görünen bir parçası olmuştur. Nargile içmenin toplumsal alanda kendisine göre farklı yerlerde

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

farklı görünümleri bulunmaktadır. Özellikle doğu kültürünün bir parçası olarak görülen nargile bugün birçok topluma yayılım göstermiştir. Ulaşım ve iletişim imkânlarının yaygınlaşması ve kolaylaşması ile birlikte toplumsal etkileşim çok hızlı bir şekilde seyretmektedir. Dolayısıyla kültür alışverişinin yoğunlaştığı günümüzde sadece doğuda değil, batı ülkelerinde ve kuzey ülkelerinde nargile kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Böylelikle farklı kültürlerde farklı kültürel özelliklerle ve adlandırmalarla nargile kullanımına rastlamak mümkündür.

Nargile bir kültürdür. Türk kültürü içerisinde kültür ile özdeşleşmiş “tüketilen ürün-mekân” ikili yapısında sosyal ve kültürel boyutları ile “kahve- kahvehane”, “boza- bozahane”, “nargile- nargile mekânı” gündelik hayat içerisinde oldukça önemlidir. Bu çerçevede bu mekânlarda hayat ve yapı itibari ile bir kültürel birikim söz konusudur. Bu mekânlar tüketilen ürün ile birlikte kendi kültürlerini oluşturmuş ve mekân- kültür bağlamında değerlendirilmiştir.

Nargile genellikle kendi başına içilen tütün içme formu değildir. Nargile genellikle bir grupta içilir. Genellikle bir grupta veya bir nargile salonunda içilen nargilenin toplumsal alanda bir tezahürünü görebilmek mümkündür. Dolayısıyla nargile içicileri arasında nargile bir muhabbeti, bir yarenliği, bir samimiyeti, yakınlığı, canlılığı temsil eder. Bu hali ile nargilenin kişiler arası iletişimi sağlayan bir boyutu bulunmaktadır.

Nargile içme özellikle ayrılan belirli bir zaman diliminde olur. Sigara gibi her ihtiyaç duyulduğu an içme imkânına sahip olamayabilirsiniz. Hazırlanması meşakkatlidir nargilenin. Bu yüzden sigara içmeden farklıdır. Sigara gibi her yerde içemezsiniz. Kendisine has bir adabı vardır. Nargile müdavimleri bu konulara çok büyük önem verir. Özellikle nargile içmek için uygun görülmeyen deniz, plaj, yatak odası, çocukların bulunduğu ortamlar gibi mekânlarda kesinlikle nargile içilmemelidir.

Ülkemizde nargilenin bu denli yaygınlık göstermesinin nedeni son zamanlarda insanların nargileyi gündelik hayatın içerisine yerleştirip önemli bir boş zaman formu haline getirmesi ile ilgilidir. Bu boş zaman formu da geçmişten aldığı kültürel formlarla birlikte yeni bir nargile kültürü oluşturmuştur. Ülkemizde nargile kültürü içerisinde gözlemlerde ve görüşmelerde şu konular dikkat çekmektedir:

- 1- Genellikle nargile modern nargile takımları ile değil, kahveci nargilesi olarak bilinen döküm nargile takımları ile içilmelidir.

- 2- Mutlaka nargile kömürü meşe kömüründen –özellikle pırnal meşesinden- olmalıdır. Nargile iyi yanmış ve dinlendirilmiş köz ile içilmelidir.
- 3- Mümkünse plastik aksamı marpuçlardan ziyade geleneksel deri marpuçlar tercih edilmelidir.
- 4- Nargile marpucu ve lülesi çok yeni olmamalıdır. Daha önce defalarca kez içilmiş ve aroması içine oturmuş marpuç ve lüleler tercih edilmelidir.
- 5- Nargile bir masa üstünde değil yerde durmalıdır.
- 6- Nargile bir muhabbet aracı görüldüğü için genellikle bir topluluk içinde içilmelidir.
- 7- Topluluk içerisinde birkaç kişi ile tek nargile içiliyorsa marpuç sıra ile çok fazla bekletilmeden dolaşmalıdır. Marpuç diğer içiciye verilirken marpucun ağız kısmı diğer içiciye doğru bakmalıdır. Böyle ikram edilir.
- 8- Her nargile içicisinin kendine ait bir sipsisi bulunmalıdır. Herkes kendi sipsisini marpucun ucuna takarak içmelidir.
- 9- Nargilenin ilk yakma işi usta nargile kalfalarınındır. İlk olarak onlar nargileyi yakar, iyi bir duman çıktıktan sonra müşteriye marpucu sunar.
- 10- Nargile genellikle çay, kahve, su ve limon dilimli soda ile içilmelidir. Diğer içeceklerin nargilenin tadını bozduğu düşünülür.
- 11- Nargilenin yanında meyve ve kuruyemiş de bulunabilir. Özellikle yaz meyveleri tercih edilir.
- 12- Nargilenin en iyi arkadaşı muhabbetir. Nargile aynı zamanda muhabbetin de bir bahanesidir.
- 13- Nargile içmedeki ana amaçlardan birisi muhabbet olduğu için çok gürültü ortamlar tercih edilmemelidir. Nargile mekânlarında kaba davranılmamalı, argo kelimeler kullanılmamalıdır. Ayrıca çok yüksek sesle konuşulmamalıdır.

Nargile Mekânları

Sanayi toplumunda, bireyselleşen dünyada kulelerden veya etrafı kapalı izole mekânlarda hayatını sürdüren insan, dışarıya açılma, insanlarla çıkar ilişkisinin ötesinde bir yakınlık kurma gereksinimi hissetmiştir. Kent hayatı, temel toplumsal kurumlar ve bu kurumların mekânları etrafında yeni bir kültür ve sosyalleşme gerçekleştirilmektedir. Din, ekonomi, eğitim, siyaset gibi temel toplumsal kurumların yanında boş zamanlar da bir kurum olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bir kurum olarak işlev gören boş zamanların kendi mekânlarını oluşturması beklenir. İşte bu süreçte eğlence ve muhabbet mekânlarının kent hayatının her

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

tarafında kurulduğu, toplumsallaşma, kaynaşma, tanışma, sosyalleşme gibi işlevleriyle öne çıktığı görülmektedir. Boş zamanlarını değerlendirmenin çeşitli yollarını arayan kentli insan, bir seçenek olarak sözü edilen mekânlar etrafında kent hayatının iklimine katılmayı denemiştir (Çağlak,2012: 8).

Kentli insanın katıldığı mekânlardan birisi de nargile mekânlarıdır. Cumhuriyet dönemi içerisinde 2000’li yıllardan önce ülkenin farklı yerlerinde az da olsa gündelik hayatın görünümülerinden biri olan nargile özellikle bu yılların başlarında bir nostalji ihtiyacı ile birlikte yeniden gündeme gelmiş ve bugün oldukça yaygın bir boş zaman değerlendirme formu olmuştur. Bu form son dönemde gündelik hayatın önemli görünümülerinden biri haline gelmiş ve nargile sadece bir tütün içme formunu aşırp gündelik hayatta özellikle nargile mekânları ile boş zaman değerlendirme formları arasında üst sıralara oturan bir alışkanlık olmuştur. Bugün ülkenin her yerinde (hatta küçük ilçelerde bile) yeni açılan nargile mekânlarına rastlamak mümkündür. Hatta talebin artışı ile birlikte nargile satışı yapmayan cafe ve kahvehaneler de nargile satışına başlamıştır.

Çalışmanın bu bölümü bir mekân çözümlemesi görünümündedir. Genel olarak mekân çözümlemelerinde sosyolojik değerlendirmeler iki eksen üzerinde yapılmaktadır. Bunlar yapı ve hayattır. Çünkü hayat da yapıda birbiri ile etkileşim içindedir. Yapı hayattan, hayat yapıdan etkilenmektedir. İkisi de kimi zaman birbirinin ürünü haline dönüşebilmektedir. Nargile mekânları da özellikle günümüz kent hayatında yapı ve hayat itibari ile bir çözümlemeyi hak etmektedir. Alver’e göre (2012: 10) “bir sistem olarak kent, yapı ve hayatın inşasına denk düşer. Her iki unsurun ayrıntılı analizi, kentin bütünsel resmini aşırkar edebilir. Kent ne tek başına yapılar, binalar sistemidir ne de insani/toplumsal hayatın akışıdır. Her iki unsurun birbirine geçtiği, birbirini dokuduğu birbirine anlam kattığı ilginç bir birleşimin adıdır kent.”

Daha çok kentsel bir unsur olarak görünen nargile mekânları yapısal olarak genellikle nostaljik nargile mekânları ve modern nargile mekânları olarak iki farklı şekilde inşa edilmektedir. Nargilenin bir nostaljiyi canlandırma durumu bazı nargile mekânlarının nostaljik olarak inşa edilmesine neden olmuştur. Pek çok kaynakta insanların nostalji ihtiyacının bulunduğu vurgulanmaktadır. Nostalji insanların bizzat kendisinin daha önce deneyimlediği veya içinde bulunduğu kültürün geçmişte sunduğu maddi veya manevi kültür unsurlarını barındıran bir duygudur, bir davranış biçimidir. Nostalji her şeyden önce geçmişe dair bir özlemdir. Geçmişe bir öykünmedir. Ondan medet ummadır. İnsanlar sadece

kendisinin içinde bulunduğu yerel kültüre değil, küresel bir kültür unsuruna da nostaljik bir yaklaşım sergileyebilmektedir. İnsan bugün 80’li yıllarda dünya çapında oldukça popüler olan Michael Jackson müziğine ya da yine o yıllarda daha çok ülkemizde meşhur olan Barış Manço müziğine de nostaljik bir yaklaşım sergileyebilir. Dolayısıyla özellikle batı tarafından da bugün yaygın olarak kullanmaya başlanılan nargile küresel nostaljik bir ürün haline gelmeye başlamıştır. Bu hali ile nostalji küresel ve yerel unsurlarıyla geçmişi tanıma geleceğe yön verme açısından önemli bir mihenk taşıdır.

Nargile mekânlarının da popülerlik kazandığı yıllarda ağırlıklı olarak nostaljik unsurla bezeli bir şekilde inşa edildiği, dizayn edildiği görülmektedir. Nargilenin bir nostaljiyi canlandırma ve diri tutma imkânına karşılık bu mekânlar bu şekilde düzenlenmiştir. Özellikle bu mekânlar mümkünse tarihi yapılardan seçilmiştir. Genellikle ya tarihi bir konak ya da bir medrese, bir külliye, bir han veya tarihi bir çınar altı tercih edilmiştir. Konya’da şehrin en merkezi yerinde İnce Minare Medresesi’nin hemen arkasında yer alan Osmanlı Nargile bunun en güzel örneklerindedir. 1993 yılında açılan nargile salonu Konya’nın ayakta olan en eski Osmanlı konaklarından birisinde bulunmaktadır. Konak anıtlar kurulunun izni ile aslına uyularak en uygun biçimde restore edilmiş ve bugün hala nargile mekânı olarak hizmetine devam etmektedir. Nargile mekânının ismi gibi (Osmanlı Nargile Salonu) içi de tamamen Osmanlı döneminden kalma ve Cumhuriyetin ilk yıllarına dayanan nostaljik eşyalarla donatılmıştır. İçeride çalan müzik bile her zaman nostaljiktir. Satılan ürünler, yiyecekler, içecekler bile nostaljiyi yansıtabilecek türdendir. Her hali ile nostaljiyi yaşatma düsturu ön planda tutulmuştur.

Bir diğer örnek ise yine Konya’da yer alan ve günümüze daha yakın bir dönemde 2012 yılında açılan Medrese Kahvehanesi’dir. (Şunu da belirtmek gerekir ki nostaljik unsurları barındıran hemen hemen tüm nargile mekânları işletme isimlerini de bugüne göre nostaljik sayabileceğimiz isimlerden seçmektedirler. Medrese, Sırçalı Medrese, İnce Minare, Osmanlı, Çemberlitaş, Taş Ev, Çelebi gibi..) Medrese kahvehanesi de nostaljiyi hissettirecek ender mekânlardan biridir. İsminde kahvehane geçmesine rağmen esas olarak ana hizmeti nargiledir. Ancak geçmişte kahvehanelerin birçok özelliğini bünyesinde barındırarak nostaljik bir mekân olma özelliği de göstermektedir. Tarihi olmayan bir binada bulunsa da hem dış cephesi ile hem de içersindeki oturma grupları, duvar süslemeleri ve nostaljik eşyaları ile bir müzeye dönüştürülmüş nargile salonu havasındadır burası. Tamamen yerel yiyecek ve içecekler bulunan mekânda küresel ürün olarak tanımlanan yiyecek ve içecek bulunmamaktadır. Mescidi ile ve Ramazan ayında düzenlenen orta oyunu gösterileri ile

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

geçmişini günümüze getirebilmektedir. Ayrıca farklı alanlardan seçilmiş 10'larca kitabın bulunduğu kütüphanesi bulunmaktadır. Bu tür nargile mekânlarında genellikle bir kütüphane bulunmaktadır. Nargileye tek başına gelen ve tek başına vakit geçirmek isteyenler de bulunmaktadır. Nargile içme süresi uzun olduğu için (1-3 saat arası) burada tek başına vakit geçirmek isteyenlerin bazıları cep telefonlarında, tablet bilgisayarlarında vakit geçirirken, bazıları da yanlarında getirdikleri veya nargile salonu içerisinde bulunan kütüphaneden edindikleri kitap veya dergileri okuyarak vakit geçirmektedirler.

Bunlarla birlikte günümüzde yer alan bazı nargile mekânları da modern şekilde dizayn edilmiştir. Daha çok bir cafe konumunda bulunan bu mekânlar hem isimleri hem dizaynları hem de satılan ürünler açısından çoğunlukla modern bir tarzda bulunmaktadır. Bu mekânlar daha çok bir cafe görünümündedir ve aynı zamanda nargile hizmeti de sunmaktadır. Bu mekânları daha çok bir popüler kültür ürünü olan mekânlar olarak değerlendirmek mümkündür. İlk başta genellikle bir nostalji ihtiyacına binaen çıkan nargile mekânları, nargile içilen cafeler ile nostalji ihtiyacını aşmış popüler bir ürün haline gelmiştir. Bu mekânlarda daha çok popüler kültür ürünleri sunulur. Oturma takımları, dizaynları, iç mimari özellikleri, yiyecek içecek çeşitleri, sunumları hatta çalınan müzik türleri bile oldukça modern, oldukça popüler bir ürün görünümündedir. Bu hali ile nargilenin toplumda sadece nostaljiyi anımsatan anlamının dışında yeni anlamlar da ortaya çıkardığı görülmektedir.

2000'li yıllarda özellikle bir nostalji ihtiyacının giderilmesi amacıyla gidilen nargile mekânları ve içilen nargile son dönemde yerleşerek gündelik hayatın içerisinde büyük bir yere oturur hale gelmiştir. Nargile mekânları birçok toplumsal değişkeni aşmış her kesimden insanın rağbet ettiği bir mekân olmuştur. Daha önceleri sadece orta yaş ve üstü erkeklerin daha çok tercih ettiği nargile bugün genç, orta yaşlı, yaşlı, bay, bayan ve daha nice toplumsal değişkeni aşmış 18 yaş üstü birçok insana hitap eder olmuştur. Dolayısıyla tüm toplumsal sınıflarda nargile içme ve nargile salonuna gitme görülebilmektedir.

Nargile mekânlarına gidenler arasında belki de en çok göze çarpan toplumsal tip müdavimlerdir. Her toplumsal yapı kendi toplumsal tipini var eder (Aydemir, 2016:16) ve bir toplumsal yapıyı anlamak için de toplumsal tipi görmek gerekir. Toplumun ürettiği toplumsal tipler, yapıyı anlamak için birer simgedir. Çok zaman oradan hareketle toplumsal yapı analiz edilir. Bu yüzden nargile mekânlarını anlamak ve yorumlamak için o mekânın ürettiği müdavimleri de görmek, analiz etmek gerekir. Müdavim Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde "bir yere sürekli olarak giden" olarak tarif edilmektedir(tdk.gov.tr, Son Erişim Tarihi:

10.07.2018). Nargile mekânlarının da sürekli olarak gidenleri, müdavimleri bulunmaktadır. Mekân müdavime, müdavim ise mekâna anlam katandır. Biri olmadan diğeri eksik kalır adeta... Böylece mekânın bir insanda tecessüm ettiğine, insanın bir mekânda anlam (statü) kazandığına şahit olunur. Sosyal alan kendi habitusunu müdavim etrafında gelişen ritüelize anlamlarla inşa eder. Öyle ki bu inşa içinde zamanın, mekânın ve toplumun en geniş anlamda kültürel alanın ruhunu yekten var eder.

Müdavimler mekâna çok önemli bir durum olmadıkça her gün uğrarlar ve müdavimlerin hangi saat diliminde oralarda bulunacağı genellikle bellidir. Genellikle oturdukları masa ya da sedirdeki yeri hep aynıdır. Masa ya da sedirdeki bölümleri her zaman rezerve edilmiştir. Hep aynı yere otururlar. Müdavimleri tüm çalışanlar iyi tanır, ne yediğini, ne içtiğini, misafirlerini, gelenini gidenini iyi bilirler. Müdavimler hassas müşteridirler. İncitilmez, kırılmaz, ilgiden alakadan yoksun bırakılmaz. Müdavimler nargile mekânına oturur oturmaz içtiği nargile tütününü bilen nargileci hemen nargilesini getirir, ateşbaz hemen közünü koyar ve nargileden kendi sipsisi ile birkaç nefes alarak nargileyi yakar. Sonra marpucu müdavime uzatır. Çay, kahve dağıtan garsonlar müdavimin nargileye çayla mı kahve ile mi başladığını bilir. Müdavim istemeden hemen içeceği masasına bırakılır. Çayın kahvenin içine atılan şeker oranını bile bilirler. Hatta müdavimlerin çay içtiği bardaklar (genellikle ince belli çay bardağı), kahve içtiği fincanlar, kullanılan nargile ve marpuç kendilerine özeldir. Ondan başkası bu eşyaları kullanmaz.

Marpucun üstünde ismi yazan müdavimin saygınlığı sıradan müşterinin talepleri arasından sıyrılır. İstemeden gelen kahvesi, çayı, tarif edilmeden hazırlanan nargilesi, her daim rezerve köşesi vs. daha farklı aidiyet unsurları mekân insan denkleminde kurulan bir yerleşik kültürün kodlarıdır adeta...

Nargile mekânı müdavimleri arasında birçok toplumsal katmandan insanla karşılaşabilirsiniz. İşçi, fabrikatör, akademisyen, öğretmen, polis, avukat, öğrenci gibi çok farklı mesleklerden müdavimlere rastlayabilirsiniz. Müdavimler bu mekânlarda belirli bir nüfuzu olan “ağır abi” konumundadırlar. Genellikle müdavimler erkeklerdir. Çokça tanıyanı, misafiri vardır. Müdavim genelde nargile mekânının yapısını da temsil eden bir kimliğe sahiptir. Müdavimlerden mekân hakkında kendinize göre olumlu veya olumsuz bir izlenimi hemen elde edersiniz. Mekân hakkında size ipucu verir müdavim. Şunu da belirtmek gerekir ki her mekânın kendine ait bir de kimliği vardır. Bu kimliğin oluşmasında en tepede işletme sahibinin iş yapma biçimi, dünya görüşü, ahlak anlayışı, değerleri, zihniyeti, kültürü çok

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

önemli bir rol oynar. Mekân en başta ona göre şekillenir. Daha sonra çalışanlar, müşteriler mekânın kimliğinin oluşmasında ve oturmasında önemli bir rol sahibidirler. Genellikle mekânın kimliğine uymayanlar, ya da kendi kimliği dışındaki bir mekânda bulunurlar, o mekânlarda çok fazla tutunamazlar. Bu yüzden tercih-mekân-kimlik arasında önemli bir bağlantı görülmektedir.

Günümüzde nargile mekânları ana özelliklerinden birisi de “muhabbetin mekânı” konumunda bulunmasıdır. Hemen hemen tüm nargile mekânlarında tek başına gelenlerin ve müdavimlerin oturduğu sedir veya divan olarak tanımlanan bölümler bulunmaktadır. Bu mekânlarda nargile bir bahane olup toplumsallaşma, kaynaşma, tanışma, sosyalleşme ekseninde bir hayat süregelmektedir. Bu mekânlar sadece tanışık olan kişilerle değil aynı zamanda yabancılarla karşılaşılabilen, kimi zaman muhabbete dalınan mekanlardır. “Kamusal davranışın toplumsal ritüellerini karşılıklı olarak icra eden yabancılar veya birbirine aşına olan kişiler arasındaki bu yüz yüze karşılaşma medenilik olarak adlandırılır. Medenilik de rutin olarak yabancılarla ilgilenme kapasitesini geliştirir”(Kömeçoğlu,2012: 60). Böylece yabancılar ile medenilik ölçüsünde bir muhabbet kültürü oluşur. Muhabbet insanların en önemli ihtiyaçlarından. İnsanlar bu mekânlarda hayata dair, aşka dair, insana ve topluma dair türlü muhabbetler içerisinde bulunabilmektedir. Özellikle nostaljik kültürü yansıtan nargile mekânlarında muhabbeti engelleyecek tavla, okey gibi oyunlar bulunmamaktadır. Amaç bu mekânlarda nargile ile birlikte çevre ile muhabbettir. Bir görüşmecinin söylediği gibi nargile çok zaman bu mekânlarda “muhabbetin dumanı”na dönüşmektedir. Tıpkı eski kahvehanelerde kahve nasıl muhabbetin bahanesi olmuşsa, nargile mekânlarında da nargile muhabbetin bahanesi olmuştur. Esas olan muhabbettir, paylaşmadır. Kendi hayatından bir şeyler anlatma, acısını, neşesini, mutluluğunu paylaşmadır, başkasını dinlemedir, dertleşmedir. Öğrenmedir, öğretmedir çok zaman bu mekânlar. Bu bakımdan hem bireysel olarak duygusal açıdan hem de toplumsal olarak sosyalleşme açısından bu mekânlar gündelik hayatın ana gereksinimlerinden birisi olmuştur.

Sonuç

İlk olarak bir tütün içme aracı olarak çıkan nargile bugün farklı boyutlarda ele alınabilecek bir kültür ürünü haline gelmiştir. Nargileyi ilk içenlerin bireysel olarak bir keyif aracı gördüğü muhakkak. Ancak bugün nargile sadece bir tütün içme formunun ötesinde toplumsal alan içerisinde boş zaman aktiviteleri arasında önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Gündelik hayatın önemli görünüşlerinden, imgelerinden bir haline gelmiştir.

Özellikle nargile içme süresinin uzunluğundan dolayı insanlar ya bir şeyle (kitap, gazete, dergi vb. okuma) uğraşma ya da başka birileri ile yarenlik etme, muhabbet etme gereksinimi içerisinde olmuştur. Dolayısıyla bu ihtiyaca binaen nargile mekânları özellikle ortak ilgisi nargile olan insanların bir araya gelmesine aracı olan bir mekân haline gelmiştir. Nargile ile birlikte muhabbetin bir aracı konumuna düşmüştür. Böylelikle de bir toplumsal alan haline gelen nargile mekânları insanları bir arada tutan, uzun sohbetlerin yapıldığı, hayatın, tecrübelerin paylaşıldığı, hem eş dostla hem de ortak ilgisi olan farklı kesimlerden insanlarla buluştuğu bir mekân olmuştur. Bu yüzden nargile mekânları nargile içmenin ötesinde farklı bir mekân olma özelliğine bürünmüştür ve günümüzde boş zaman alışkanlıklarında bir yere oturmuştur.

Şunu da eklemek gerekir ki nargile kendi başına bir toplumsal alan ortaya çıkarmıştır ancak nargile ve sağlık konusu da oldukça önemlidir. Nargile tütününün içerisinde barındırdığı farklı zehirli maddeler ve özellikle de nargile kömüründen ortaya çıkan yoğun karbonmonoksit gazı insan sağlığını bozucu bir etkiye sahiptir. Yoğun kullanım sonucunda farklı rahatsızlıklarla karşılaşmak kuvvetle muhtemeldir. Bu konuda hem basın yayın yolu ile hem de halk sağlığı uzmanlarınca muhataplarına doğrudan veya farklı iletişim kanalları ile yapılan uyarılarla bir bilinçlenme sağlanmaya çalışılmaktadır.

Kaynaklar:

Akturan, U., (2007), “Tüketici Davranışına Yönelik Araştırmalarda Alternatif Bir Teknik: Etnografik Araştırma”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (11), ss. 237-252.

Alver, K., (2012), “Kent İmgesi”, Kent Sosyolojisi içinde, Edt: Köksal Alver, Hece Yayınları, Ankara, 655s.

Aydemir, M. A., (2016), “Sosyal Alanın Tipleştirilmesi: Toplumsal Tipler”, Toplumsal Tipler: Edt. Mehmet Ali Aydemir, Çizgi Kitabevi, Konya, 464s.

Çağlak, U. (2012), “Kent Hayatında Boş Zaman Değerlendirmelerine Dair Bir İnceleme: Sohbet ve Eğlence Mekânları” Opus Dergisi, (2), ss. 7-21.

Güvenç, B. (1996), İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul, 398s.

Kömeçoğlu, U. (2012), Kimlik, Mekan ve Gündelik Hayat, Ufuk Yayınları, İstanbul, 205s.

Boş Zaman Alışkanlıklarında Nostaljik Bir Trend: Yeni Nargile Kültürü ve Nargile Mekânları

Mcluhan, M., Rogers R. B., (2015), Global Köy, Çev.: Bahar Öcal Düzgören, Scala Yayıncılık, İstanbul, 350s.

Moles,A. A. (1983), Kültürün Toplumsal Dinamiği, Çev.: Nuri Bilgin, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 284s.

Tezcan, M., (1994), Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi, Atilla Yayınevi, Ankara, 228s.

<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/nargile>, Son Erişim Tarihi: 12.06.2018.

<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/marpu%C3%A7>, son Erişim Tarihi: 13.06.2018.

<http://www.metsannargile.com>., Son Erişim Tarihi: 03.04.2018.

<http://www.nargilekulturu.com/nargilenin-tarihi/>, Son Erişim Tarihi: 02.04.2018.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=M%C3%9CDAV%C4%B0M,
Son Erişim Tarihi: 10.07.2018.